

[https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-18\(47\)-159-171](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-18(47)-159-171)
УДК [37.014 : 376] : 061 (477 : 71)

Чепка Ольга Володимирівна,

кандидат педагогічних наук,

викладач циклової комісії спеціальної педагогіки і психології

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж

ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради».

Умань, Україна.

chepka_olga@uqpk.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА КАНАДІ

Анотація. У статті висвітлено поняття «політика», «інклюзивна освітня політика», «інклюзивне навчання», «інклюзія», «інклюзивна школа». Україна та Канада пішли схожим шляхом із сучасними тенденціями допомоги дітям з особливими освітніми потребами. Історія становлення громадського суспільства в двох країнах свідчить про приблизно однакове ставлення до людей з розумовими та фізичними вадами: від постійної агресії та неприйняття людей з певними вадами до можливості піклування, а згодом і необхідності навчання таких людей. Основні відмінності в підходах до освіти спостерігаються в Україні з 1917 року, коли освіта в Україні розвивалася ізольовано за Радянського Союзу. З одного боку, були свої переваги, оскільки школа спеціальної освіти була досить потужною в Радянському Союзі, а праці радянських вчених, які стали основою для організації навчального процесу в Радянській Україні, заслуговують певної загальної уваги. Але незважаючи на те, що освіта була досить якісною, спостерігалися сильні сегрегаційні тенденції. Ізоляція від життя світової спільноти майже на тридцять років затримала розвиток інноваційних підходів в освіті в Україні, зокрема інклюзивної. Перші судові процеси, невдоволення громадськості станом освіти в Канаді, а відтак і початок позитивних змін, припадають на 70-ті роки ХХ століття. В Україні ці перетворення стали можливими лише з приходом незалежності. Як наслідок, суб'єкти змін різні, і на відміну від канадської практики, до них приєднуються міжнародні донори. Шляхи трансформації освітньої політики та самої системи освіти, хоча вони мають можливість вчитися на всьому прогресивному досвіді, є унікальними в Україні. Аналіз понад двадцяти статутних документів українських та канадських громадських

організацій, які опікуються людьми з інвалідністю та/або особливими потребами, свідчить про провідну роль НГО (неурядові організації досі мають абревіатуру НУО) у формуванні інклюзивної освітньої політики двох країн. НГО найбільше зацікавлені в політиці інклюзивної освіти, часто існування їх як в Україні, так і в Канаді пояснюється наданням цільовій групі необхідних освітніх послуг шляхом відстоювання права на освіту за місцем проживання на всіх рівнях від місцевого до державного. Загалом діяльність громадських організацій України та Канади спрямована на зміну політики, соціального середовища на користь інклюзивних цінностей. Відмінною особливістю діяльності громадських організацій є те, що всі дії для досягнення цієї мети є демократичними, є постійний зворотний зв'язок з тими, хто є цільовою групою, кому делеговані повноваження щодо впровадження тих чи інших змін, а також забезпечення постійної комунікації і контакт людей з інвалідністю та їхніх батьків з державними органами. Також складовою інформування, яка по суті вписується в концепцію відстоювання прав цільової групи – користувачів інклюзивної освіти, є консультування органів виконавчої влади на етапі розробки нормативно-правових актів, а також контроль за дотриманням чинних нормативно-правових актів з питань освіти людей з інвалідністю та особливими освітніми потребами.

Ключові слова: політика; інклюзивна освітня політика; інклюзивне навчання; інклюзія; інклюзивна школа.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Проблема відсторонення значної кількості людей від безпосередньої участі в економічному, соціальному, політичному та культурному житті суспільства є однією з найгостріших проблем сучасного світу. Тому суспільство, в якому люди діють не злагоджено, не можна назвати ефективним і безпечним. Коли йдеться про включення людей з особливими освітніми потребами у всі сфери життя то враховуються фізичні чи інтелектуальні особливості індивідів, а також національні, культурні, гендерні, релігійні та будь-які інші ознаки, що відрізняють цих людей від основного соціального кола. Інклюзивна освіта розглядається як гуманний, безпечний та економічно ефективний спосіб залучення людей з особливими потребами в усі сфери життя. Сьогодні питання соціальної інтеграції розглядається лише в контексті освіти, оскільки соціалізація людини з інвалідністю абсолютно неможлива без задоволення її освітніх потреб.

Шлях від сегрегації до інтеграції людей з обмеженими можливостями

пов'язаний із трансформацією розуміння сутності проблеми людей з психофізичними вадами, а також зі зміною поглядів суспільства на процес надання їм допомоги.

Зміна підходів до допомоги цій категорії людей ґрунтується на незадоволеності самих людей з інвалідністю та їхніх батьків і опікунів якістю доступних послуг та інфраструктури. Розвиток інноваційних напрямків допомоги інвалідам нерозривно пов'язаний з розвитком демократії, а отже, і сильним впливом громадянського суспільства на процес трансформації системи освіти. Вирішальна роль у формуванні інклюзивної освітньої політики у світовій практиці належить громадським організаціям, покликаним відстоювати інтереси певної цільової групи. Якщо ми звернемося до питання перших успішних кроків інклюзії людей з особливими потребами в Україні, то побачимо, що головна роль у індивідуальних досягненнях інклюзивних змін та у покращенні загального клімату у сфері інклюзії належить саме громадським організаціям.

Формування інклюзивної освітньої політики має багато складових, а саме включає підготовку та перепідготовку вчителів, виховну роботу в суспільстві, посилення громадянської складової шляхом підготовки представників громадських організацій до більш ефективної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні проблеми розвитку інклюзивної освіти широко висвітлені українськими вченими: загальні тенденції розвитку інклюзивної освіти (А. Колупаєва, В. Синьов, В. Боднар, О. Гордійчук, М. Захарчук, К. Островська, І. Луценко, М. Сварник, Л. Байда); шляхи трансформації загальноосвітньої школи в інклюзивну (С. Єфімова, Ю. Найда, Ю. Рибак); прийоми роботи вчителів в інклюзивному класі (О. Таранченко, С. Литовченко, Е. Данілавічюте); методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку (Г. Васянович); теоретичні засади діяльності громадських організацій (І. Богданова, І. Харламов, Б. Ліхачов, Д. Чарнов, К. Ратш, М. Касьяненко, Р. Краплич, І. Губіліт, І. Новачук, Г. Селевко, Д. Пушкарьов, Т. Віноградова, Н. Хананашвілі, А. Нещадін, П. Діксон, П. Зав'ялов, Г. Кліменко, Л. Климанська, О. Софій). У працях канадських науковців (Т. Лорман (T. Loreman), Д. Лупарт (J. Lupart), К. Крауфорд (C. Crawford), Н. Барбер (N. Barber), Р. Конлі (R. Conley), Л. Айдол (L. Idol), А. Джексон (A. Jackson), П. Бернард (P. Bernard), А. Бродерік (A. Broderik), В. Сміт (W. Smith), І. Бредлі (E. Bradley), Р. Кімера (R. Cimera), С. Купер (C. Cooper), Д. Дейл (D. Dale), М. Френд (M. Friend), Х. Гарднер (H. Gardner), А. Харріс (A. Harris), Д. Хуппі (D. Horrey) та ін.) аналізується реформа канадської системи освіти, теоретичні підходи до розвитку її інклюзивного компонента, методи та прийоми диференційованого навчання в інклюзивному класі.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – виявити особливості формування інклюзивної освітньої політики в Канаді та Україні.

Завдання статті передбачають: а) визначення понять «політика», «інклюзивна освітня політика», «інклюзивне навчання», «інклюзія», «інклюзивна школа»; б) порівняльний аналіз розвитку інклюзивної освіти в Україні й Канаді; в) особливості роботи громадських організацій у сфері формування інклюзивної освітньої політики в Україні та Канаді.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Аналізуючи педагогічну, соціально-педагогічну, психологічну та науково-методичну літературу вітчизняних та зарубіжних вчених, встановлено, що:

1) сам термін «політика» надзвичайно об'ємний щодо свого тлумачення, немає чіткого уявлення про походження терміна, за однією з версій, «політика – це майстерність самоврядної політики (міста), а потім – «мистецтво управління» державою і суспільством – цілеспрямована діяльність у сфері відносин між різними соціальними групами, державами і народами, пов'язана з боротьбою за здобуття або утримання державної влади як інструмент регулювання та формування цих відносин. У більш вузькому розумінні політика – певна частина, програма або напрям такої діяльності, сукупність засобів (інструментів) і методів (прийомів) реалізації певних інтересів з метою досягнення певних (суб'єктом політичного процесу) цілей у певному соціальному середовищі. Політикою ще називають процес прийняття рішень, а також поведінку в державних інституціях. У демократичних суспільствах політику можна спостерігати у взаємодії між певними групами людей у корпоративних, академічних, релігійних установах [7];

2) інклюзивна освітня політика – це політика, спрямована на включення кожної людини до загальноосвітнього середовища за її власним бажанням та надання можливості вільно користуватися всіма іншими благами суспільного життя. Це стосується і взаємовідносин осіб із різних соціальних груп з метою використання державних інституцій для реалізації своїх інтересів та потреб шляхом низки дій, спрямованих на досягнення цілей освітніх організацій та/або системи освіти [6, с. 22–42];

3) дефініція «інклюзивне навчання» передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку [4, с. 3];

4) ЮНЕСКО розглядає інклюзію як «динамічний підхід до позитивного реагування на різноманіття учнів і до індивідуальних відмінностей не як до проблеми, а як можливості збагатити навчання» [1, с. 12];

5) інклюзивна школа є головною платформою для суспільства, орієнтованою на задоволення потреб своїх громадян, в якому переважає повага до відмінностей та гідності всіх людей [10, с. 18–25].

У міжнародно-правових документах, державному законодавстві та нормативних актах багатьох країн широко використовується термін «діти з особливими потребами». Особливість передбачає відмінність, несхожість, можливо, унікальність, індивідуальність, неповторність [2, с. 41]. Відповідно, до дітей з особливими потребами відносять дітей-інвалідів, дітей з незначними проблемами здоров'я, соціальними проблемами, обдарованих дітей [5, с. 29].

Історичний шлях України та Канади суттєво відрізняється, тому можна говорити про різний рівень розвитку інклюзивної освіти в Україні та Канаді, а також про відмінності тенденцій розвитку. Сьогодні в Канаді для кожної дитини відкриті двері для навчання вдома, передбачається диференційований підхід до навчання, принцип універсального дизайну навчальної програми та широке використання індивідуальних навчальних програм для дітей навіть із найважчими порушеннями розвитку. Широко використовуються методи стандартизованого оцінювання, оцінювання на основі балів та навчальних планів та інші стратегії оцінювання.

Як показує практика канадської системи освіти, реалізація принципів інклюзивності потребує змін не лише в структурі та функціонуванні шкіл, а й у ставленні багатьох вчителів спеціальної та загальної освіти, які, можливо, раніше бачили свою роль у навчанні лише «певної категорії» дітей. [9, с. 21–23]. Слід зазначити, що позитивне ставлення має вирішальне значення для успіху інклюзії. Передумовами успішного впровадження інклюзії, які доведені в працях канадських дослідників, досвід яких також починає застосовуватися в рамках української системи освіти є: логічне обґрунтування; обсяг діяльності; швидкість; ресурси; відданість справі; кваліфікований персонал; батьки; керівництво школи; зв'язок із іншими ініціативами [6, с. 155–168].

У канадській шкільній системі розробка навчальної програми є обов'язком команди, яка включає вчителів, батьків і, якщо можливо, учня. Першочерговим завданням колективу є не лише забезпечення адекватного оцінювання учнів з особливими освітніми потребами, а й формування для нього навчальної програми (навчального плану), сприяння її виконанню та моніторинг цього процесу [8, с. 54–70].

Канадська система освіти є більш гнучкою та децентралізованою, ніж українська. Це означає, що розробка індивідуального навчального плану є більш гнучкою, а за таких умов ефективніше реалізується диференційований підхід.

Україна має досить міцну законодавчу базу. З останніх документів найпрогресивнішим є «Порядок впровадження інклюзивного навчання», який передбачає необхідні умови для залучення всіх дітей, незалежно від їх особливостей, до загальноосвітньої школи за місцем проживання. Цей документ дає право на складання індивідуального навчального плану, але надзвичайно високий рівень централізації системи освіти України, а також обов'язкове впровадження інваріантної складової державного стандарту освіти разом із частим призначенням відповідних програм допоміжної школи психолого-медико-педагогічними консультаціями на практиці істотно ускладнює застосування індивідуального навчального плану як інструменту залучення дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітніх навчальних закладів.

Важливим також є питання асистування в інклюзивному класі. У Канаді помічник вчителя завжди присутній і надає більше технічної підтримки дитині. В Україні поки що школи знайшли допоміжні ставки, переважно в рамках існуючих штатних розписів, для забезпечення умов навчання дітей з особливими освітніми потребами, які були прийняті до шкіл у попередні роки, в рамках так званої спонтанної інклюзії, яка була досить значною. З вересня 2012 року в штатному розписі офіційно введено ставку помічника вчителя, яка передбачається одна на два класи з інклюзивною формою навчання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети використано теоретичні методи наукового дослідження: аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми у педагогічній, соціально-педагогічній, психологічній та науково-методичній літературі вітчизняних та зарубіжних вчених, типологічний та компаративний аналізи.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Історія становлення громадського суспільства в двох країнах свідчить про приблизно однакове ставлення до людей з розумовими та фізичними вадами: від постійної агресії та неприйняття людей з певними вадами до можливості піклування, а згодом і необхідності навчання таких людей.

Громадські організації людей з обмеженими можливостями стали головною рушійною силою змін в освітній політиці в напрямку інклюзії, вони мають кілька типових рис.

По-перше, вони безпосередньо об'єднують людей з обмеженими можливостями чи їхніх близьких. Таким чином, вони керуються життєво важливими інтересами людей з обмеженими можливостями та близькими цим людям цінностями та пріоритетами, що дає можливість представляти ці інтереси перед іншими інститутами суспільства.

По-друге, громадські організації людей з інвалідністю – це можливість для людей з обмеженими можливостями самовираження, тож вони можуть акумулювати такий унікальний ресурс, як соціальна ініціатива самих людей з інвалідністю. Це дозволяє нам знаходити нові засоби постановки та вирішення соціальних проблем.

По-третє, громадські організації людей з обмеженими можливостями є єдиною соціальною структурою, повноправним членом якої є люди з інвалідністю, на відміну від інших структур суспільства. Таким чином, громадські організації людей з інвалідністю мають можливість отримувати адекватну інформацію про соціальний статус та потреби людей з інвалідністю. Така інформація є необхідною для розробки пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правових актів та державних програм підтримки та реабілітації людей з інвалідністю [3, с. 28–73].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Україна йде своїм шляхом, який не може бути тотожним шляху інших країн, оскільки нашій країні доведеться прискореними темпами досягати тих результатів, які зараз є в Канаді та інших розвинених країнах. Тому:

1. Організація інклюзивної освіти в Україні та Канаді сформована значною мірою на єдиних теоретичних підходах, які враховують особливості кожної дитини.

2. Це дало змогу забезпечити належну організацію освітнього процесу щодо принципів універсального планування навчального плану та диференційований підхід до побудови навчально-виховного процесу на принципах командної роботи та соціально-педагогічного забезпечення.

3. Дотримання принципів соціальної та правозахисної моделей інвалідності для дітей зі значними вадами розвитку є обов'язковим, імперативним.

4. Перші зміни в Україні почали відбуватися у другій половині 90-х років

XX ст. Сьогодні існує самодостатня нормативна база, відбуваються загальні перетворення системи освіти, постійне зменшення кількості дітей у спеціальних навчальних закладах; збільшується кількість дітей, які інтегруються до загальноосвітніх шкіл, активізується суспільний рух за включення людей з особливими освітніми потребами; є можливість публічного обговорення нормативно-правових документів та прийняття відповідних рішень щодо їх змісту

5. Зростає потенціал батьківських організацій, формуються нові структури підтримки інклюзивних освітніх трансформацій та виникає мережа громадських організацій, що діють в регіонах України. Вони мають можливість співпрацювати один з одним і впливати на систему освіти в цілому з метою формування інклюзивної освітньої політики та вдосконалення системи освіти дітей, які потребують особливої уваги та піклування.

Громадські організації найбільше зацікавлені в політиці інклюзивної освіти, часто існування їх як в Україні, так і в Канаді пояснюється наданням цільовій групі необхідних освітніх послуг шляхом відстоювання права на освіту за місцем проживання на всіх рівнях від місцевого до державного. Виявлено, що в Україні інноваційні освітні перетворення у сфері інклюзії ініціювали громадські організації. Цей досвід близький до Канади, але в Україні ці зміни здійснюються за переважної фінансової підтримки іноземних державних та неурядових організацій. У Канаді вплив організацій людей з інвалідністю на формування освітньої політики є важливим, але не вирішальним. Рівну участь у формуванні інклюзивної освітньої політики беруть батьки дітей без особливих потреб, а також професійні організації вчителів, студентські організації тощо. Громадські організації в Україні та Канаді, які працюють у сфері інклюзії, підтримують концепцію інклюзивної освіти, універсального дизайну та соціальної інклюзії – незалежного життя. Більшість громадськості підтримує процеси формування освітньої політики у напрямку залучення всіх людей до освітнього процесу та всіх сфер життя, незважаючи на рівень їх відмінності від більшості.

Перспективи подальших досліджень. Діяльність громадських організацій як необхідної соціально-освітньої складової у сфері інклюзивної освіти не є вичерпною і має перспективу подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Конвенция о правах инвалидов: равные среди равных: сб. науч. трудов. Москва, Россия: Алекс, 2008.
- [2] Б. Л. Губман, «Смысл и значение человеческой жизни в отражении

западної філософії», *Современный человек: цели, ценности, идеалы*, Вип. 1, с. 24–45, 1998.

- [3] *Інвалідність та суспільство: навч.-метод. посіб.* / кол. авт.: Л. Ю. Байда, О. В. Красюкової-Еннс, С. Ю. Буров, В. О. Азін, Я. В. Грибальський, Ю. М. Найда; Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В., Ред. Київ, Україна, 2012, 216 с.
- [4] О. Кілієвич, *Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки*. Київ, Україна: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003, 510 с.
- [5] А. А. Колупаєва, *Інклюзивна освіта: реалії та перспективи*. Київ, Україна: «Самміт-книга», 2009, 269 с.
- [6] Т. Лорман, Д. Демпелер, Д. Харві. *Інклюзивна освіта: практ. посіб. Підтримка розмаїття у класі*. Київ, Україна: СПД-ФО Парашин І. С., 2010, 296 с.
- [7] Політика. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
- [8] M. Friend, W. D. Bursuck, *Inclusive Students with Special Needs: A Practical Guide for Classroom Teachers*; 5th ed. Upple Saddle River, NJ: Allyn & Bacon, 2008, 368 p.
- [9] T. Loreman, «Integration: Coming from the outside», *Interaction*, № 3(1), p. 21–23, 1999.
- [10] B. A. Presseisen, *Unlearned lessons: Current and past reforms for school improvement*. Philadelphia: Falmer Press, 1985, 189 p.

PECULIARITIES OF WORK OF PUBLIC ORGANIZATIONS IN THE FIELD OF FORMATION OF INCLUSIVE EDUCATIONAL POLICY IN UKRAINE AND CANADA

Olga Shepka,

candidate of pedagogical sciences,

teacher of the cycle commission of special pedagogy and psychology

KZ "Uman humanitarian and pedagogical professional

college named after Taras Shevchenko of the Cherkasy Regional Council".

Uman, Ukraine.

shepka_olga@uqpk.edu.ua

Abstract. The article covers the concepts of "politics", "inclusive educational policy", "inclusive education", "inclusion", "inclusive school". Ukraine and Canada have followed a similar path with current trends in helping children with special educational needs. The history of the formation of civil society in the two countries shows approximately the same treatment of people with

mental and physical disabilities: from constant aggression and rejection of people with certain disabilities to the possibility of care and, subsequently, the need to educate such people. The main differences in approaches to education have been observed in Ukraine since 1917, when education in Ukraine developed in isolation under the Soviet Union. On the one hand, there were advantages, as the school of special education was quite powerful in the Soviet Union, and the works of Soviet scientists, which became the basis for the organization of the educational process in Soviet Ukraine, deserve some general attention. But despite the fact that education was of high quality, there were strong segregation tendencies. Isolation from the life of the world community has delayed the development of innovative approaches to education in Ukraine, including inclusive education, for almost thirty years. The first lawsuits, public dissatisfaction with the state of education in Canada, and thus the beginning of positive changes, date back to the 70s of the twentieth century. In Ukraine, these transformations became possible only with the advent of independence. As a result, the actors of change are different, and unlike the Canadian practice, they are joined by international donors. Ways to transform educational policy and the education system itself, although they have the opportunity to learn from all progressive experience, are unique in Ukraine. An analysis of more than twenty statutory documents of Ukrainian and Canadian NGOs caring for people with disabilities and / or special needs shows the leading role of NGOs (NGOs still have the abbreviation NGO) in shaping the inclusive education policy of the two countries. NGOs are most interested in inclusive education policy, and their existence in both Ukraine and Canada is often due to the provision of the necessary educational services to the target group by upholding the right to education at the place of residence at all levels from local to state. In general, the activities of public organizations in Ukraine and Canada are aimed at changing the policy, social environment in favor of inclusive values. A distinctive feature of the activities of public organizations is that all actions to achieve this goal are democratic, there is constant feedback from those who are the target group, who are delegated the authority to implement certain changes, as well as ensuring constant communication. and contact of people with disabilities and their parents with government agencies. Also a component of informing, which essentially fits into the concept of defending the rights of the target group - users of inclusive education, is advising the executive authorities at the stage of drafting regulations, as well as monitoring compliance with existing

regulations on education of people with disabilities and special needs. educational needs.

Keywords: policy; inclusive educational policy; inclusive education; inclusion; inclusive school.

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В СФЕРЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНКЛЮЗИВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ И КАНАДЕ

Чепка Ольга Владимировна,

кандидат педагогических наук, преподаватель цикловой комиссии
специальной педагогики и психологии

КЗ «Уманский гуманитарно-педагогический профессиональный
колледж им. Т. Г. Шевченко Черкасского областного совета».

Умань, Украина.

chepka_olga@uqpk.edu.ua

Аннотация. В статье отражены понятия «политика», «инклюзивная образовательная политика», «инклюзивное обучение», «инклюзия», «инклюзивная школа». Украина и Канада пошли схожим путем с современными тенденциями помощи детям с особыми образовательными потребностями. История становления общественного общества в двух странах свидетельствует о примерно одинаковом отношении к людям с умственными и физическими пороками: от постоянной агрессии и неприятия людей с определенными пороками до возможности попечительства, а впоследствии и необходимости обучения таких людей. Основные отличия в подходах к образованию наблюдаются в Украине с 1917 года, когда образование в Украине развивалось изолированно при Советском Союзе. С одной стороны, были свои преимущества, поскольку школа специального образования была достаточно мощной в Советском Союзе, а труды советских ученых, которые стали основой организации учебного процесса в Советской Украине, заслуживают определенного общего внимания. Но, несмотря на то, что образование было достаточно качественным, наблюдались сильные сегрегационные тенденции. Изоляция от жизни мирового сообщества почти на тридцать лет задержала развитие инновационных подходов в образовании в Украине, в том числе инклюзивного. Первые судебные процессы, недовольство общественности состоянием образования в Канаде, а затем и начало положительных изменений, приходится на 70-е годы XX века. В Украине эти преобразования стали

возможны только с приходом независимости. Как следствие, субъекты изменений разные, и в отличие от канадской практики к ним присоединяются международные доноры. Пути трансформации образовательной политики и самой системы образования, хотя они имеют возможность учиться на всем прогрессивном опыте, уникальны в Украине. Анализ более двадцати уставных документов украинских и канадских общественных организаций, занимающихся людьми с инвалидностью и/или особыми потребностями, свидетельствует о ведущей роли НОО (неправительственные организации до сих пор имеют аббревиатуру НОО) в формировании инклюзивной образовательной политики двух стран. НОО больше всего заинтересованы в политике инклюзивного образования, часто существование их как в Украине, так и в Канаде объясняется предоставлением целевой группе необходимых образовательных услуг путем отстаивания права на образование по месту жительства на всех уровнях от местного до государственного. В целом, деятельность общественных организаций Украины и Канады направлена на изменение политики, социальной среды в пользу инклюзивных ценностей. Отличительной особенностью деятельности общественных организаций является то, что все действия по достижению этой цели являются демократическими, постоянная обратная связь с теми, кто является целевой группой, кому делегированы полномочия по внедрению тех или иных изменений, а также обеспечение постоянной коммуникации и контакт людей с инвалидностью и родителей с государственными органами. Также составляющей информирования, по сути вписывающейся в концепцию отстаивания прав целевой группы – пользователей инклюзивного образования, является консультирование органов исполнительной власти на этапе разработки нормативно-правовых актов, а также контроль за соблюдением действующих нормативно-правовых актов по образованию людей с инвалидностью и особыми образовательными потребностями.

Ключевые слова: політика; інклюзивна освітня політика; інклюзивна освіта; інклюзія; інклюзивна школа.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Konvenciya o pravah invalidov: ravnye sredi ravnyh: sb. nauch. trudov. Moskva, Rossiya: Aleks, 2008.
- [2] B. L. Gubman, «Smysl i znachenie chelovecheskoj zhizni v otrazhenii zapadnoj

- filosofii», *Sovremennyy chelovek: celi, cennosti, idealy*, Vip. 1, s. 24–45, 1998.
- [3] *Invalidnist ta suspilstvo: navch.-metod. posib.* / kol. avt.: L. Yu. Baida, O. V. Krasiukovoi-Enns, S. Yu. Burov, V. O. Azin, Ya. V. Hrybalskyi, Yu. M. Naida; Baidy L. Yu., Krasiukovoi-Enns O. V., Red. Kyiv, Ukraina, 2012, 216 s.
- [4] O. Kiliievych, *Anhlo-ukrainskyi hlosarii terminiv i poniat z analizu derzhavnoi polityky ta ekonomiky*. Kyiv, Ukraina: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2003, 510 s.
- [5] A. A. Kolupaieva, *Inklyuzyvna osvita: realii ta perspektyvy*. Kyiv, Ukraina: «Sammit-knyha», 2009, 269 s.
- [6] T. Lorman, D. Deppeler, D. Kharvi. *Inklyuzyvna osvita: prakt. posib. Pidtrymka rozmaittia u klasi*. Kyiv, Ukraina: SPD-FO Parashyn I. S., 2010, 296 s.
- [7] *Polityka. Vikipediia: vilna entsyklopediia*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
- [8] M. Friend, W. D. Bursuck, *Inclusive Students with Special Needs: A Pracycal Guide for Classroom Teachers*; 5th ed. Upple Saddle River, NJ: Allyn & Bacon, 2008, 368 p.
- [9] T. Loreman, «Integration: Coming from the outside», *Interaction*, № 3(1), p. 21–23, 1999.
- [10] B. A. Presseisen, *Unlearned lessons: Current and past reforms for school improvement*. Philadelphia: Falmer Press, 1985, 189 p.

*Стаття надійшла до редакції
12 листопада 2021 року*